List 12. **NOVICE** Tečaj XL.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. marca 1882.

Obseg: O semenu. — Kako se prideljuje pravi hmelj? — Kaj ima storiti gospodar v tem mesecu? — Gospodarske novice. — Smolika konjem jako nevarna bolezen — Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. (Dalje.) — Češki kralj Karol I. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O semenu.

Narodni pregovor pravi: „Kakoršna setev, taka žetev". Da se pa setev dobro razvija, treba je v prvi vrsti dobrega semena. Dobro seme mora biti pa čisto, popolnoma dozorelo in dobro ohranjeno, to je, imeti mora še vso kaljivost v sebi. Nezrelo seme ima revno semensko moč v sebi, ono je neugodno v moki in na luski in je slabo v kali. Iz nezrelega semena dobimo le slabotne rastline, katere so tudi mnogim boleznim podvržene.

Spregovorimo najprvo o žitnem semenu. Seme je zelo različno po velikosti, debelosti, barvi in obliki.

Glavni pogoj je, da mora dobro seme biti lične barve in zdravega dúha. Seme, ki diši po plesnobi, naj se zavrže. Žito za seme pa tudi ne sme biti nikdar prezrelo. Umen gospodar skrbi tedaj uže o pravem času za dobro seme. Kdor se hoče preskrbeti z dobrim semenom, mora od tistih njiv žita za seme vzeti, na katerih se je prav poneslo in razvilo ter ga ni prerastel plevel. Le čisto žito, ki ni pomešano z ljuliko, s kokaljem in z drugimi plevelnimi semeni, bo dobro seme dalo. Tako žito moramo v prvi vrsti skrbno omlatiti, potem ga pa dobro hraniti. Posebno pri mlatenji paziti moramo na to, da ne bijemo premočno po snopji in po klasji, kajti zdrobljeno in razbito zrnje je le slabo seme. Prav dobrega semena pridobimo si tudi na ta način, da porežemo najlepše klasje uže na njivi ali potem, ko je žito v kozolcu. Se ve da je zato nekoliko truda treba, ali na ta način moremo dobiti najlepše, najtežje in najčistejše seme, katero bo gotovo dalo tako bogato žetev, da bode stoterokrat poplačan oni mali trud.

Dobrota semena ni le odvisna, kakor smo uže omenili, samo od čistosti, velikosti, debelosti zrna itd., ampak tudi od kaljivosti. Kaljivost obdrži seme dalj ali manj časa. Razun od rastlinske narave je kaljivost posebno od tega odvisna, kako se je seme hranilo. Žito ohrani kaljivost samo 2—3 leta. Sočivje obdrži še do 6. in 7. leta svojo kaljivost, turšica ohranuje jo do 4. leta; oljnata semena ostanejo dalj časa kaljiva. Staro žito ni nikdar dobro seme. Še preje pa zgubí seme svojo kaljivost, ako je bilo v kaki zatuhli shrambi hranjeno.

Nekateri gospodarji imajo navado, da radi semena menjajo ter skrbé, da dobivajo iz druzih krajev seme, posebno laneno seme in jaro žito. Lanenega dobrega (ruskega) semena priskrbi obilo gospodarjem naša kmetijska družba. Kdor pa dobiva tudi jaro žito iz druzih krajev, pazi naj posebno na to, da si priskrbi seme iz takega kraja, kjer je zemlja enaka tisti, na katero bode to seme on sejal. Boljše je tudi, da dobivamo seme iz mrzlejših in ne iz gorkejših krajev.

Ni ravno velika težava, priskrbeti si dobrega žitnega semena; a gospodarji rabijo še drugih semen, kakor detelje, meteljike, pese, repe, korenja, semen različnih trav itd., katerih si ne morejo vseh izrejati doma. Primorani so največkrat jih kupiti v štacuni ali pa pri kakem branjevcu. In kaj dobé v teh štacunah in pri branjevcih naši gospodarji za drag denar? Največkrat staro seme brez kaljivosti in še to zmešano s plevelnim semenom. Detelja je navadno polna predenice in namesto da bi kalilo od 100 zrn vsaj kakih 80, kali jih komaj 20. Kdor zahteva semena loške repe, katera je, kakor obče znano, skoraj najboljša, dobí repnega semena, iz katerega izraste repa, katera je komaj malo debeleja, kakor šiške. Kdor si kupi mačjega ali pa lisičjega repa, dobi navadno mešanico semen različnih trav brez kaljivosti itd.

To kar tu pišem, pišem popolnoma iz prepričanja, kajti kamor sem na svojem potovanji prišel, povsod pritožili so se mi kmetje, da za drag denar ne morejo si nikjer kupiti dobrega semena.

To je jako važna stvar, kajti kaj pomaga gospodarju, ako si svojo njivo še tako dobro in skrbno za setev pripravi, če mu pa primanjkuje čistega in kaljivega semena!

Mislimo, da bi c. k kmetijska družba jako gospodarjem ustregla, ako bi si vsaj v Ljubljani pridobila nekoliko trgovcev s semenom, kateri bi seme, predno si ga več nakupijo, preiskavati dali na dunajskem semenskem poskuševališči ter bi potem kmetijski družbi naznanili, da imajo sedaj ta semena na prodaj in sicer s to in to čistostjo in kaljivostjo. C. kr. družba kmetijska bi potem to po časnikih naznanila gospodarjem. Gospodarji imeli bi pa s tem poroštvo, da ne kupijo mačka v žaklji. Ako pa na ta način ne bode šlo, naj se gleda na to, da se ta stvar na podlagi postave vredi, ter se postavijo vsi trgovci s semenom pod kontrolo, kar imajo gospodarji pravico zahtevati.

E. Kramar.

Kako se pridelluje pravi hmelj? *)

Marsikateri bralec bi utegnil vprašati: „kaj pa je to: hmelj?“ Hmelj je za kmetijo in kupčijo kaj imenitna rastlina koprivnega plemena, ima globoko v zemlji svoje korenine, raste visoko in se po kolih ovija; sad so čopaste bučke, katerih visi po več sto na enem kolu.

Hmelj raste po raznoterih skušnjah povsod, kjer se naša žita tudi v suši dobro zdržijo, ne zvenejo ali se ne posušé; ilovka, lapor, pešneta, apnenec, da, skoro vsaka zemlja mu je všeč; razume se pa, da mu je ena ugodnejša kakor druga.

Najrajši raste hmelj v ravninah na peščeni zemlji, vendar mora biti dobre prsti najmanj 60 cm. na debelo, ker hmelj poganja korenine globoko v zemljo in potrebuje dobrega živeža. Lege pa, katere povodenj večkrat in po dalje časa nadleguje in katere so še zraven zeló kamenite, niso za hmelj. Savinjska dolina na Štajarskem se je za to rastlino kaj primerno izkazala. Gotovo je pa tudi naša Kranjska, posebno Savsko polje, ugodna tej rastlini. Pri nas po Gorenjskem raste kaj pogostoma po grmovji divji hmelj in glasno kliče: „Ta zemlja, ta lega je meni, pa tudi mojemu stricu, pravemu hmelju, ugodna!“ Kjer raste divji hmelj, tam se bode tudi gotovo dobro obnesel pravi hmelj.

Koliko dobička donaša hmelj, sprevidimo lahko iz tega: V savinjski dolini na Štajarskem napravil je knez Salm leta 1865. malo hmeljišče, do sedaj pa uže obdeluje 14 oral. Vsi sedanji hmeljarji savinjske doline pridelujejo do 200 metričnih centov hmelja, kateri vrže na leto do 30.000 gold. in še čez. Za to dolino je to lep denar, kateri ne koristi le posestniku, ampak tudi ubogega prebivalca doleti marsikateri krajcar. Uže otroci in ženstvo si pri obiranji prislužijo v 14 dneh skupno do 2000 gold., ker od mernika se jim plačuje po 6 kr.

Kako in kedaj naj se zemlja pripravi za prve nasade?

Ko si v jeseni s polja ali travnika, katerega misliš spremeniti v hmeljsko polje, spravil jesenski pridelek, začni, kedar zemlja zmrzuje, blizo 70 cm. globoko z lopato rigolirati ali štihati. Priporočati je sploh le rigoliranje (štihanje), ker le tako si otrebiš zemljo vsega plevela, pokončaš škodljive mrčese in zalege in pomešaš, kar je največ vredno, z gornjo in spodnjo zemljo enakomerno. Tako zrahljano polje naj se spomladi prevleče z lahko brano, boljše je pa, če si grude lepo potolčeš in potem celo polje z grabljami pripraviš kakor hišni vrt.

Dobrih sadežev uže dobiš, če si le prizadevaš. Hmeljarji sami, posebno pa „Južno-štajarsko kmetijsko društvo v Žavci“ v savinjski dolini bodo vsem željam novih hmeljarjev iz srca radi vstregli, da dobijo začetniki hmeljarji prav dobrih rastlik. Se ve, da najboljši sadež ne rodi dobrega sadú, če se zemlja ne obdeluje tako, kakor je treba. (Dal. prih.)

*) Gosp. Janez Hausenbichler, posestnik v Žavci na Štajarskem, izdal je knjižico pod naslovom „Navod o hmeljariji.“ Ker ima tudi naša Kranjska tej rastlini jako ugodne lege, mislimo, da marsikateremu omikanemu gospodarju vstrežemo, ako posnamemo iz te knjižice nekoliko o hmelji; kajti dobro bi bilo, ako bi kdo s sajenjem te rastline poskusil. Vr.

Gospodarske izkušnje.

Kaj ima storiti gospodar v tem mesecu?

Ako bo vreme tako ugodno ostalo, kakor je sedaj, naj se nemudoma z delom prične. Deteljišča kaže z brano prevleči, s takim prevlačenjem zrahljamo trdo zemljo in pokončamo plevél. Pograbiti pa moramo tudi iz detelje vso šaro in kamenje. Posebno pa ustrezamo mladi detelji, ako jej gnojimo, na priliko, z gipsom, pepelom, kompostom, apnom ali pa s stanjšano gnojnico. Najbolje je pa deteljo gipsati. Kjer se nahaja gips ali mavec v ne preoddaljenih krajih, naj vsak gospodar ž njim deteljišče potrosi in to ne o suhem, ampak o vlažnem vremenu; prehudo deževje ne pospešuje koristi takega gnojenja.

Potrebno je pa tudi travnike z brano prevleči in mah potrgati. Razen tega naj se tudi potrga strnišče, pobere kamenje in poravnajo krtine, katerih je ravno letos povsod dosti, ker je krt v suhi in malo zmrzneni zemlji jako lahko ril. Kdor ima travnike tako vredjene, da jih lahko namaka, naj s spomladanskim napajanjem opazno prične.

Pazi naj pa na sledeče: Travniki se ne smejo preveč na enkrat namakati, pa tudi ne predolgo, kajti, ako malo mraza pritisne, rastline lahko preveč ozebejo v razhlajeni zemlji. Sploh naj se travniki napajajo spomladi, kedar solnce ne sije in je nebo oblačno. Ob lepih solnčnih dnevih naj se ne namaka, da zamorejo dobrodejni solnčni žarki ogrevati zemljo in rastline.

O tem času skrbeti je tudi za dobro in čisto seme, o tem spregovorili smo na prvi strani nekoliko besedí. Posebno je treba krompir prebrati, bolni in gnjili krompir naj se odpravi, le najlepši naj se odbere za seme.

Za delanje mešanca (komposta) naj se nabirajo tvarine, katerih vse polno leži po dvoriščih.

Kedar je vreme ugodno, naj se hlevi odpirajo, osnažijo in prevetrijo. Dobro je, ako se spusti živina za kratek čas na prosto, posebno koristi to mladi živini. Breji živini naj se dobro postreže. Vprežni živini naj se bolje poklada, da zadobi potrebnih močí za bližnje težko delo.

V mrzlejših krajih, kjer drevesa še poganjajo, je treba, da se obrežejo in osnažijo. Tudi je zdaj najboljši čas drevesom gnojiti. Ako se gnoji z gnojnico, naj se porabi v to ponolnoma segnjita in z vodo pomešana gnojnica; nesegnjita in pregosta gnojnica škoduje drevesom, ker prehudo žge korenine. To gnojenje je posebno dobro za jabelka, hruške in češplje. Ako se s trdim gnojem gnoji, h kateremu spada tudi mešanec, treba je gledati na to, da je popólnoma segnjit, kajti vsak frišen gnoj drevesu škoduje. K.

Gospodarske novice.

* C. kr. ministerstvo kmetijstva nam poroča, da dobijo spremljevalci goveje živine na južni železnici brezplačno posebe izdelane potne liste. Vsake tri vagone goveje živine spremlja lahko eden, 4–6 vagonov pa dva brezplačno. Taki spremljevalci morajo se voziti z istim vlakom, kateri pelje živino. Ta polajšba veljá od 25. januarija 1882. naprej, dokler se ne prekliče.

* *Trtnico za vvožene amerikanske trte*, katerih se trtna uš ne prime, napravila je italijanska vlada spomladi 1881. na otoku Monte Christo, da italijanske vinorejce preskrbi z zanesljivimi trtami. Večletna opazovanja pa morajo vlado zagotoviti, da se Phylloxera trt ni prijela. To je velike važnosti tudi za Avstrijo, ker bi se gotovo v Dalmaciji našel osamljen otok, na katerem bi se taka trtnica napravila. Če se je prime potem trtna uš, pokonča se lahko vse in ni se bati, da bi se razprostrla tudi po sosednih vinogradih.

* *Razstava pitane živine na Dunaji.* Naznanilo se je za drugo razstavo pitane živine: 717 goved (lansko leto 460), 527 ovac (lansko leto 261), 287 svinj (lansko

leto 92), perutnine 166 (lansko leto 147). Za razstavo kmetijskega orodja oglasilo se je do zdaj 22 razstavljavcev, lansko leto le 17. Te številke nam kažejo napredek v enem letu. Razstava je od 31. marca do 2. dne aprila.

* *Častite gg. dopisovalce uljudno prosimo*, ako bi nam blagovolili v kratkem poročati, kako kaj kaže na polji. Ko bodemo ta poročila za vso Kranjsko sestavili, jih bodemo objavili.

* *Semenstvo.* Vodstvo grof Attems-ovega semeništva (Samenkultur-Station) pri sv. Petru blizo Gradca poslalo nam je obširen katalog, kateri obsega imena in cene mnogovrstnega semena, ki se tam goji in prodaja. Tu dobimo vse rastline, katere so potrebne našemu kmetovalcu, sadjerejcu in vrtnarju. Ker je ta zavod znan, da ne slepari s semenom, priporočamo njegove pridelke za nakup vsim boljšim posestnikom in tistim učiteljem, kateri nameravajo napraviti šolske vrte. S semeništvom v zvezi je tudi praktična šola za vrtnarje.

* *Razstava v Trstu* sprejema tudi vino, žganje, sadje, mlekarske pridelke itd. Za vina, vinorejsko in kletarsko orodje priredi se poseben oddelek za posamezne dežele. Zraven bo tudi poskuševalnica za poskuševanje razstavljenih vin. V ta namen sestavljen je poseben odbor. Črtež njegovega delovanja objavimo v kratkem.

Živinozdravniške skušnje.

Smolika konjem jako nevarna bolezen.

V 10. štev. „Novic“ poročali smo, da se v ljubljanski okolici razširja uže delj časa med konji jako nevarna bolezen smolika. Smolik je prav za prav več vrst, in sicer so to bolezni, ki le konje in največkrat žrebeta od 1 do 3 leta stare napadajo. Obstojé v bolestnih premembah žlemnatih kož nosnic in stranskih nosnih votlin z oteklino medčeljustnih žlez (bezgavk). Smolik poznamo pet vrst, in sicer nedolžno, hudobno, nevarno, kužno smoliko in smrkelj. Uže imena teh peterih vrst smolik naznanijo nam manjšo ali večo stopinjo bolezni. Da se pa zamore ena od druge razločiti, treba je pri preiskovanji natanko paziti na šest stvari, in sicer:

1. Kakošne so žlemnate kože nosnic in nosnih votlin?
2. Kakošen je žlem, ki iz nosa teče, in če iz obeh ali iz ene nosnice teče?
3. Kakošne so otekle medčeljustne žleze?
4. Ali je bolezen z vročino združena ali ne?
5. Koliko časa uže bolezen trpí?
6. Ako je živina to bolezen uže imela, kako je bila ozdravljena in s kakošnim nasledkom?

Da pa zamoremo vse te reči natanko razločiti, moramo živino dobro ogledati in z rokami ošlatati. Kakor hitro gospodar po ten navedenih znamenjih spozna, da je konj zbolel na smoliki, pokliče naj kakega skušenega živinozdravnika, ne pa — kakor navadno — konjederca ali pa kakega mazača. Tudi naj gospodarji nikdar ne poskušajo take nevarne bolezni sami ozdravljati; ravno iz tega vzroka nočemo tudi povedati, kaka zdravila so najboljša zoper to bolezen. Čemu imamo pa potem živinozdravnike!

Životopisne črtice.

Anton Alojzij Wolf,

knezoškof ljubljanski.

Spisal Ivan Lavrenčič.

II.

(Dalje.)

In tako je preskrbel Anton Alojzij škofiji svoji dovelj dušnih pastirjev. So li pa imeli vérniki tudi zadosta potrebnih cerkvá? Teh pač ni pogrešalo bistro oko vikšega pastirja uže o nastopu prevzvišene službe — zaljšalo je namreč Kranjsko nad 1200 župnijskih in podružnih cerkvá, ter 150 kapelic — le v na novo ustanovljenih duhovnijah zidati so morali duhovnjani nove, v večjih starih pa prostornejše, ker so bile stare zdatno pretesne za vedno večje število duhovnjanov. Ali kako naj bi bile zidale nekatere novih duhovnij cerkve, ker so bili duhovnjani tako ubožni, da so se komaj preživeli! Zato pripomoči so jim morali blagodušni dobrotniki, osobito vikši pastir, ki je samó Dragatuščem in Suhorcem v to svrho daroval nad 30.000 gold. Lehko so potem ti postavili temeljni kamen — Suhorci 10. julija leta 1853., Dragatušci pa 17. septembra leta 1854. — ter zidali in dozidali cerkev 4 leta pozneje, spominjevaje se vedno tudi potem s hvaležnim srcem svojega velikega dobrotnika. Dragatušci zapeli so mu še posebej v zahvalo za god l. 1854. tako-le:

„Pri novi cerkvi delamo
Nevtrudeni, veseli;
Tode se dans ozéramo
Tje prot Ljubljani beli.
Tam vtemeljitelj bivajo
Bodoče nove fare;
Neskončno osrečujejo
Nas mlade ino stare!

Na novo faro „Dragatuš“
Podali so jezére,
So si tako hvaležnih duš
Pridobili jezére!
Naj torej, mili naš gospod,
Dobrotnik tega kraja,
Naj danes Njih častiti god
Tud Dragatuš obhaja.

Z molitevjo obhajamo,
O blagi škof ga milo:
Naj Bog povrne stoterno
Njih blaženo darilo;
Naj blagor, ki ga nima svet,
Prebiva na Njih strani;
Naj ljubi Bog še mnogo let
Jih zdrave nam ohrani.

In kadar še le pozno se
Njih časno bitje steče,
Ki v domovini je, ki je
Na ptujem tako sloveče:
O naj tačas peljá v nebo
Jih Božja roka mila!
In pak stoletje fara bo
Spomin na Njih častila. —

Kadar pak bodo birmali
Mladino v cerkvi novi —
Kok' bo sprejel po vrednosti
Jih tukaj kmet sirovi? —

*

Glas enoglasni radosti
Donel bo po širjavi —
Jek iskrene hvaležnosti —
In zdaj — veseli, zdravi!"

Enako je sezidal cerkev tudi duhovniji Radovici, ter pomagal več ali manj tudi drugim, ki so zidale nove ali prostornejše. Da so pa bili v kaki župniji duhovnjani imoviti in si zidali lehko sami cerkev, navduševal jih je k požrtovalnosti za čast in slavo božjo. To obrodilo je stotern sad in neumrljivi knez posvetil je ali sam ali pa po svojih namestnikih vsako leto vsaj eno ali še več cerkvá. Omenimo naj tu samo znamenitnejše, ki so bile posvečeve za časa njega: l. 1827. v Št. Jerneju in v Lešah; l. 1828. v Mavčičah, pri sv. Križi poleg Turna, v Trebelnem in Mokronogu; l. 1829. v Prežganji; l. 1830. na Ježici, Dolenji Vasi, Koprivniku, sv. Križi pri Tržiči, Podlipi, Borovnici, Št. Jurji pod Kumom; l. 1831. na Dovjem; l. 1832. na Jančah; l. 1833. v Cerkljah; l. 1834. v Stranjah; l. 1835. v Tujnicah; l. 1836. v Tržiči; l. 1838. v Gozdu; l. 1841. v Dragi, v Zalem Logu; l. 1845. na Vačah, Dobrepoljah, Robu, Čateži; l. 1851. v Smledniku; l. 1852. na Vrhniki; leta 1857. Trnovska cerkev v Ljubljani, ter l. 1858. uže imenovani cerkvi v Dragatuši in na Suhorji.

Ker pa same gole stene ne vzbudé in ne oživé duhá za čast in slavo božjo, navduševal in spodbujal je vedno duhovnjane, da so lepotičili in zaljšali cerkve, ter skrbel, da so imeli umetniki in rokodelci v cerkvah vedno dosta dela. Ne bodemo naštevali raznih kranjskih mest, trgov, vasí, kjer so napravili nove oltarje, lece, orgle, križeve pote, svete posode in cerkvena oblačila, kajti, da bi hoteli napisati vse na drobno in posamno, pisati bi morali o tem debelo knjigo. Omenimo naj tu le, da se je za časa njega posebno ozaljšala in olepšala stolna cerkev, za kar sta si zaslug pridobila tudi preč. gospoda sedanji stolni prošt Josip Zupan in pokojni stolni dekan Karol Zorn; slednji potegoval se je posebno za kupljo, katero je tudi v istini prekrasno izdelal l. 1841. naš rojak M. Langus.

Tudi lepó vbranega petja zvonov bil je Anton Alojzij prijatelj, vedoč, da ono opominja človeka najbolj, da naj se povzdigne čist proti čistim nebesam; posvetil jih je od leta 1824. do 1859. blizu tisoč in sicer skoro vse za cerkve svoje škofije.

Gotovo, da je vse to med vérniki gojilo nadpozemeljski čut in vzbujalo krepostno življenje. Da bi pa krepost tudi lepo se razcvitala, čul je skrbni vladika vedno nad duhovniki — dasi so bili vneti in vestni — in nad vérnimi; in sicer nad duhovniki, da so vestno spolnovali sveto dolžnost svojo, da so ljudstvo o praznikih in nedeljah zjutraj in popoldne v sv. veri podučevali in da niso krščanskega poduka ne v vsakdanji ne v nedeljski šoli opuščali. *) Da bi bil pa njihovo gorečnost do svetega poklica še bolj vnel in gojil, vpeljal je leta 1852. duhovne vaje, katere je navadno vsako leto on sam z ginljivim govorom pričel in z iskrenim končal. Uže prvo leto udeležilo se jih je 154 duhovnikov. Voditelj bil jim je o. Dominik Sartori iz reda Krmelitev, ki je zbranim duhovnikom temeljito dokazal, kako mora spremljevati življenje katoliškega mašnika neprestano svetost, učenost in delavnost.

Potem čul je vedno nad vérnimi ter spodbujal jih tudi sam k krepostnemu krščanskemu življenju, bodi si za časa svojih vizitacij ali v svojih preizvrstnih pastirskih listih. „Zatoraj, ljubi moji! — kliče jim v svojem predposlednjem postnem listu — molite pridno in pobožno k Bogu, da Vam vero pomnoži; obiskujte pridno hiše Gospodove, kjer Vam Vaši gospodje duhovni božjo besedo oznanujejo, skrbno poslušajte besede sv. katoliške cerkve in potrudite se, da njene nauke, ki jih v cerkvi in v obhoji s pobožnimi kristjani slišite, v svojem srcu ohranite, jih premišljujete in po njih svoje življenje vravnate; pridno se poslužujte skrivnosti svete vere, zlasti svetih zakramentov svete pokore in presvetega Rešnjega telesa, ki so najmočnejši hrana duhovnega življenja, in ki se Vam delé v cerkvi; opravljajte dobra dela usmiljenja, sleherni po svoji moči, in držite se nepremakljivo božje cerkve, ki je steber in podslomba resnice, in je ravno zato nezmotljiva učiteljca prave vere, in bodite vdani cerkvi s tem, da spolnujete njene zapovedi, med katerimi je tudi zapoved postiti se, spolnujte jo tedaj po duhu svete cerkve; zajemajte si pa tudi z vedno molitvijo v duhu in resnici, bodi si v cerkvi ali v tihem domačem hramu, o praznikih in delavnikih, novo duhovno moč iz studenca življenja."

Vedoč pa, da bodo vérniki tem rajši zadostili želji njegovi, če bodo z duhovniki svojimi v miru in edinosti živeli — zatreti je skušal vse, karkoli je kalilo vzajemnost med njimi in njihovimi dušnimi pastirji. Med drugim odpravil je zakon od 9. decembra l. 1785., ki je veleval, da morajo duhovnjani nove župnije ali duhovnije dušnega pastirja prejšnje stare župnije ravno tako v pridelkih in v denarju plačevati, kakor prej, ki še niso imeli svoje lastne nove duhovnije in duhovnika; in tudi štolnino je dobival vsled zakona od 27. oktobra l. 1783. dušni pastir stare župnije. Ljudstvo je zadostovalo tej postavi z nevoljo in sè silo, kajti ono ni zamoglo zapopasti, da sprejema ptuj duhovnik plačilo za opravila, katera je opravljal njihov domači. Nezadovoljnost rastla je od dné do dné, ter vlada je morala izdati 25. januarja l. 1819. ukaz, vsled katerega zadobí plačilo za sveta opravila oni duhovnik, ki jih opravlja. Ali ukaz ostane le na papirji in stvar bi bila gotovo spet potihnila, ko ne bi bilo ljudstvo osobito l. 1848. odločno postopalo in branilo se podpirati krivice, ter drugič, ako ne bi bil knezoškof Wolf, prijatelj in zagovornik resnice, delal na to, da se izpelje pravični zakon. On sam je stvar preiskoval v posameznih duhovnijah, ter tako vravnal dohodke s pomočjo deželne vlade v treh letih.

Sedaj so duhovnjani radovoljno plačevali svojemu dušnemu pastirju to, kar so prej le sè silo in težavo ptujemu. Če pa niso zamogli v kaki ubožni duhovniji vzdrževati ga sami, pripomogel jim je preblagi knez in podpiral duhovnika. V drugih župnijah pa zboljšal je pičle župnijske dohodke z ustanovami, osobito v onih, katere podeljuje škofijstvo, in sicer: v Jesenicah, Horjulu, sv. Križi pri Tržiči, Kropi, Ljubnem, Srednji Vasi, v Bohinju, Motniku, pri sv. Petru v Ljubljani, na Bledu, v Sori, na Brézovici, Gorjah in Lichtenturnov beneficij v Idriji z glavnico po 3000 gld., ter pri D. M. v Polji z enako ustanovo in sè zemljiščem vredn. 1000 gold.; z glavnico po 2000 gld. pa, zboljšal je dohodke duhovnijam: Godovič, Hotederšica, Lipoglav in Ovsiše; tudi stolnemu dekanu (ki ni imel boljše plače od korarja) pomnožil je dohodke z ustanovo 5000 gold., in kot patron župnije Gornji Grad na Štirskem, ondotnemu župniku z glavnico 4000 gold.

Tudi stanovanja je sezidal duhovnikom v revnih in na novo ustanovljenih župnijah: Suhorju, Dragatuši in Radovici, dasi je potrosil za popravo lastnih škofijskih poslopij na Kranjskem in Štirskem nad 80.000 gold.

*) Popravil in pomnožil je tudi obrednik leta 1844., ter izdal leta 1848. knjigo za obhajanje godov škofije ljubljanske (Proprium Sanctorum); vnovič prestaviti je pa dal „branja in evangelije za nedelje in praznike".

Z eno besedo, preblagi vladika pripravljen je bil vse storiti in vedno in povsod vérnikom svojim pripomoči, da so le sè svojimi vrlimi dušnimi pastirji v zajemnosti in edinosti živeli, in da so napredovali v pravem krščanskem življenji. Da so pa v resnici napredovali, svedoči nam krepostno življenje vérnikov za časa njega sploh, ter tudi neumrljivi vladika sam v svojem poslednjem postnem pastirskem listu *) l. 1859.; on piše namreč med drugim: „Z veliko tolažbo se moje srcé vselej napolni in zeló me veselí, kedar se spominjam, kar sem v poslednjem času sam v Ljubljani videl in skusil, in kar se mi je iz vseh krajev moje obširne škofije sporočevalo, namreč, da ste, ljubi moji! tako radi in z veseljem službo božjo obiskovali, tako pridno v cerkev hodili, zakramente sv. pokore in sv. Rešnjega telesa pogosto prejemali, združeno moliti, uboge podpirali, se ojstro postili in se sploh lepo in spodbudljivo obnašali.“ (Dal. prih.)

Zgodovinske stvari.

Češki kralj Karol I.

Spisal Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

S pridobljenjem in vtelesenjem cele Šlezke, obeh Lužic in mejne grofije braniborske postala je češka država evropska velesila, in to tem bolj, ker je razen tega k njej šlo mnogo posestev, raztresenih po gorenji Falci, v Frankih, v Foitlandu in Mišenju. Vsa ta posestva so bila spojena s Česko ali brezposredno, ali kot fevdi. Vsak velikaš teh krajev, ki je hotel biti v posebni prijaznosti pri cesarju, izrekel se je za fevdnika krone češke; potem je bil gotov Karolovega zavetja, in če je potreboval denarja, pomagal mu je cesar z veseljem. Na ta način se je zgodilo, da je vsa sedanja kraljevina saska tje do Lipskega, pa sedanja zemlja bavarska na sever od Dunaja ali Donave do Vircburga nasejana bila s českimi ostrovi, in da je kralj češki bil djanski gospodar v teh krajinah. Ali vse to se je zamoglo zavarovati kroni češki le toliko časa, dokler bo kralj češki ob enem tudi cesar rimsko nemški, če bi pa po smrti Karolovi prišla viša moč v državi nemški drugemu knezu v roke, utegnilo bi se ponoviti, kar je bil skusil Přemisl Otakar II. od Rudolfa habsburškega.

Začel je toraj Karol misliti o tem, da bi sinu svojemu Vaclavu zagotovil nasledstvo na Nemškem, in ni mu bilo žal nobenih žrtev, da bi le izborne kneze na svojo stran spravil, kar se mu je tudi posrečilo. Da bi svoj namen tem laglje dosegel, obrnil se je sedaj Karol tudi še na papeža Gregorija XI., ki je prav rad ustregel cesarju, ker je upal z njegovo pomočjo se preseliti v Rim. Sedaj je bila samo še ena ovira, Vaclav je bil premlad. A Karol si je kmalu pomagal iz zadrege. Razglasil je, da „mladi knezi“ uže vsled svoje odgoje poprej dospejo do dušne zrelosti, kakor drugi sinovi. Izborni knezi so izpolnili željo cesarjevo, ter mu sina Vaclava za kralja nemškega izvolili. Na to je bil s svojo ženo Johano slovesno okronan v Ahenu.

Žalibog, da je Karol z lastno roko začel razdirati svoje s tolikim trudom dovršeno razširjenje češke države, in sicer s tem, da jo je med sinove razdelil Ta nepolitiški čin se dá pojasniti edino le s preveliko ljubeznijo cesarjevo do svoje dece, in to je bila njegova slabost. Leta 1377. je cesar tudi to odredil, da bi po smrti njegovi najstarejemu sinu Vaclavu pripadle Česka, Šlezka, del obeh Lužic in vsa posestva na Saskem in Bavarskem, pa fevdno pravo nad zemljami njegovih bratov. Drugi sin Sigismund je imel dobiti mejno grofijo braniborsko, in najmlajši sin Janez ostanke obeh Lužic z naslovom vojvoda zgorelski. Na Moravskem je umrl uže l. 1375. mejni grof Janez, cesarjev brat, in to zemljo je vladal po njem sin njegov Jošt, ki je mlajima svojima bratoma Janezu Sobeslavu in Prokopu nekatere pokrajine v podfevd podelil. Tako razdrobljenje zemlje je imelo v kratkem ta nasledek, da se je česka država Karolova raztrgala.

Da si je Karol tega leta uže močno bolehal, vendar se je namenil še enkrat v Pariz potovati, da bi še enkrat videl kraje njemu z mladih dni tako drage, kjer je bil odgojen, in da je sina svojega Vaclava priporočil prijaznosti francoskega kralja Karola V. Poleg tega je imel cesar gotovo še drug namen, namreč ta, da bi se zabranil tedaj grozeči razkol cerkven. Karola so na tem potu spremljali sin njegov Vaclav, brat cesarjev Vaclav luksenburški in mnogi drugi knezi nemški in šlezki, nekateri škofje in veliko drugih velikašev in odličnih plemičev českih. Dne 4. januarja l. 1378. imel je cesar slovesen vhod v Pariz, kjer je ostal do 16. januarija. Obiskal je kraje in osebe, njemu mile in drage od nekdaj.

Nazaj gredé je obiskal Karol zibel svojega rodu Luksenburg, kjer je brezdetnega svojega brata Vaclava napravil na to, da je svojega bratana, kralja Vaclava, za dediča svojih zemelj imenoval, če bi umrl brez potomstva. Temu so pritrdili tudi stanovi luksenburški.

Poslednja blagovita naredba Karolova pa se je tikala zboljšanja denarstva, katero je vzlasti za vladanja očeta njegovega Janeza tako v nič prišlo, da mu celó uzorno gospodarstvo in skrb Karolova ni mogla koj v okom priti. Leta 1370 postavim, je ažijo, kakor dan danes velimo, poskočil na 50 od 100. Te reči se je Karol po svojem povratku iz Pariza krepko poprijel in na občnem zboru je izdal postavo, ki je natanko določevala ceno denarja po veljavi čistega srebra, in je sploh vsestransko poskrbel o tem, da bi ne bilo dosedanjih zmešnjav, odiranja in goljufanja z denarjem.

Na koncu življenja njegovega je še užalila cesarja novica o djanskem cerkvenem razporu, na čegar omejenje je tako goreče delal in se trudil. Po smrti Gregorija XI. je ena stranka kardinalov izvolila v Rimu za papeža Urbana VI., druga pa nasproti tej v Avinjonu Klementa VII., katerega poslednjega je vzlasti dvor francoski podpiral. Karol je pisal vsem vladarjem kristijanskim, naj poslušajo Urbana VI., zakonitega papeža. Kmalu na to je Karol dne 29. novembra l. 1378. sredi žalostne rodovine svoje mirno izdihnil svojo dušo. Narod češki je bridko plakal po njem.

Pogreb rajnega cesarja in kralja se je vršil z veliko slovesnostjo. Enajst dni je bilo truplo izpostavljeno v prestolni dvorani na slovesno olepšanem mrtvaškem odru sredi vseh njegovih kron, znakov, svetinj in tisučerih sveč. Duhovniki so noč in dan molili pri njem in trume ljudi so se neprenehoma valile in trle, da še enkrat in poslednjikrat vidijo obraz mrtvega svojega gospodarja. Dne 11. decembra je bilo truplo v slavnem sprevodu vseh stanov peljano dol v mesto, najprej v cerkev samostana slovanskega na Novem Mestu, od tam k Minoritom pri sv. Jakobu na Starem Mestu, potem na Malo Stran k devici Mariji pri Johanitih blizo mosta, in konečno na Hradšine v prvostolno cerkev. V vsaki cerkvi je bilo izpostavljeno na ogled en cel dan. Še le dne 16. decembra so položili truplo cesarjevo v grob pri sv. Vidu, kjer počiva še dan danes.

*) Razposlalo ga je prečestito véliko namestništvo po njegovi smrti.

Spomin na tega slavnega vladarja in pravega očeta živí še dandanes v srcu slehernega zvestega Čeha.

(Konec prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 20. marca. — Minul je imeniten teden za državni zbor, ker budgetna obravnava je dokončana, finančna postava je sprejeta. Dalje se je pričel sijajni boj obravnave o prenaredbi volilne postave za državni zbor, in tretja zeló pomenljiva dogodba preteklega tedna je ta, da je tržaški ces. namestnik Pretis odložil poslanstvo za državni zbor. — K sklepu budgetne obravnave omeniti je samo to, da je uže ona jasno pričala obupnost levičarjev, ker napadi njihovi na vlado in desnico bili so, razun splošnega razgovora, redki in brez zaupljivega poguma; kaj tacega pa, da bi se bila finančna postava sprejela brez razgovora, se še do letos ni zgodilo.

Nasproti pa je razprava o prenaredbi volilne postave zeló živahna in izjemoma se do zdaj še ni veliko prazne slame mlatilo. Nenavadno krepak in odločen je bil ravno končani govor grofa Hohenwarta, ki je Herbstu in tovarišem vest izprašal, kakor uže zdavnej noben drugi. — Poročevalec večine Zeithamer predlaga na kratko troje prememb: da mesta in trgi vsi domá volijo, da volijo tudi tisti, ki plačujejo vsaj 5 gld. davka in da volilci pemskega vélikega posestva volijo v 6 skupinah na mesto v eni, in to fideikomiški posestniki skupaj, vsi drugi pa v 5 okrajih. — Vse te spremembe morejo se sprejeti z navadno zborniško večino. Herbst pa, se ve da, je nasprotnik razdelitve volilcev vélikega posestva na Pemskem, ker mu ta vse razdere in vniči, kar je mislil za veke zavarovati s sleparskim in dragim Chabrusom leta 1872. Poleg tega pa predlog manjšine priporoča nekaj prememb, na pr. gledé mestom podobnih vasi krog Dunaja, za katere premembe je treba dveh tretjin večine. Vidi se, da Herbst s tovariši modrost desnice po sebi sodi, ako je pričakoval, da bo z desnice tudi le en sam glas dobil za svoje nasvete, ki imajo samo namen, vse druge pokopati. — Večni ministerski kandidat Pretis odložil je svoj mandat, to bolj kot vse drugo jasno priča, da je on in z njim stranka njegova obupala, Taaffe-a in njegovo vlado kmalu spodriniti, in ugodne nasledke tega koraka bomo kmalu čutili.

Obravnava o premembi volilne postave ima biti do četrtka dokončana in ni dvomiti, da bo predlog večine sprejet. — Dela zbornice za to zasedanje se silno množijo, tako da se za konec zasedanja zmiraj dalji obrok imenuje. — Ravno čujem, da je baron Walterskirchen svoj mandat odložil, ker se ni hotel sklepu večine vdati ter glasovati za predlog manjšine o volilnem vprašanji.

Z Goriškega 18. marca. — Zadnja „Soča“ nam je prinesla veselo novico (?), da so visokoučeni bovški „purgarji“ blagovolili podeliti častno občanstvo „prezasluženemu „tolminskemu okrajnemu glavarju gosp. Schemerl-u, kateri tudi spada k „fakcijozni opoziciji“ in jo največi pristaš gosp. Depretisu. Da je dosegel to čast, ima se največ zahvaliti nekemu Jonketu, županu v Bovcu. Ta mož je popolnoma podoben kamniškemu Keceljnu in bi rad za svoje zasluge dobil kak križec; a kaj so njegove zasluge? Da je vse Bovčane spravil pod svoj veliki klobuk — t. j. v materijalnih zadevah. — Gosp. Schemerl pa uže stojí z eno nogo v deželnem zboru, kar je ravno največa želja gosp. Depretisa. Bovčani morajo vsi tako plesati, kakor jim gosp. Jonke gode; ob volitvah dá napreči kakih 10 voz, pa ajd ž njimi v Tolmin, ravno tako, kakor naši hribovci s teleti v Trst! — Kako da je na Goriškem narod demoraliziran, o tem vi drugi Slovenci nimate nobenega pravega pojma. Pri nas je v vsakem večem kraji kak krščen oderuh, kateri gospodari po vsem okraji kakor kak mogočni turški beg, in ti „begi“ so zopet v zvezi z okrajnimi glavarji in po teh z g. Depretisom. Ako se goriški Slovenci o pravem času ne predramijo, ima g. Depretis veliko upanje, skoro same svoje privržence po prihodnjih volitvah v deželni zbor spraviti. Potem imajo „Lahi“ gotovo večino, katera jim bode rada dovolila 150.000 gold. iz deželnega zaklada, da izsušé v Furlaniji par zadolženim grofičem zemljišča. — Imamo pač neko „politično društvo“, pa samo na papirji, katero se vsako leto enkrat snide, da se udje vidijo in da izbero novega predsednika in odbor, in društvo uže misli, da je s tem svojo uzvišeno nalogo izpolnilo. — Na delo tedaj, pravi rodoljubi, da potem ne bode prepozno, ker volitve za deželni zbor so v jeseni, sovražnik pa dela po vsi deželi neumorno.

Koržmov.

Iz tržaškega okraja 10. marca. — „Kdo bo postal naš škof?“ Tako se poprašuje vsa naša škofija. Od nekod smo slišali govoriti o sedanjem Poreškem škofu, velečastitem in milostljivem gospodu Glavini; a vse drugo na stran, — veselili bi se ga mi uže zato ne, ker je nagnjen bolj na lahonsko nego na našo stran; nekateri ga štejejo popolnem med lahone.

Bolj všeč nam je druga novica, po kateri dobimo za škofa prečastitega gospoda Zorna, obče spoštovanega vrlega voditelja duhovenskega semenišča v Gorici. Vsa čast mu! Slišali smo, da je jako zmeren gospod in svojemu poklicu vseskozi vdan in zmožen. Žal, da ne slišimo tudi, da bi bil narodni stvari tako vdan, kakor bi mi želeli o našem novem škofu. Bog varuj, da bi častitega gospoda o tem kaj sumičil, a vendar se mi zdi, da ni zadosti goreč za narodno reč, morda zato, ker se zá-njo ne briga ali brigati ne more.

„Wozu in die Ferne schweifen? — sieh', das Gute liegt so nah'!“ — pravi nemški pesnik. Čemu ozirati se v daljavo, če to, kar nam je najbolje in najljubše, pred očmi imamo? Zakaj bi tržaški škof ne postal sedanji škofijski kancelar, velečastiti kanonik g. dr. Ivan Šust, ki je bil zmiraj okoli škofijskega stola, ki toraj našo škofijo in njene zadeve najbolj pozna? On je izvrsten duhovnik, ranjki škof ga je gotovo častil, ker mu je zapustil svoj prstan; — ali ni to uže nekako kazalo, kdo naj pride na njegovo mesto? Razen tega je goreč narodnjak, ves vnet za našo pravično reč. Znana mi je splošna želja naše duhovščine in drugih veljavnih mož, da naj bi postal tržaški škof gosp. dr. Ivan Šust, ki uže zdaj škofa nadomestuje, vse zadeve natančno pozna, s Slovenci uraduje slovenski, z Istrani ilirski (hrvatski), z Lahi italijanski, kolikor treba s poslednjimi; da je nemškega vseskozi zmožen, se samo po sebi razume. Tržaškemu škofu je popolno znanje slovenskega jezika neizogibljivo potrebno, velečastiti gosp. Zorn pa ilirskega ne zna. Gospod dr. Šust ima dalje pastirske skušnje, kaplanoval je več let po Istri, bil potem profesor četrtoletnikom bogoslovja, zdaj pa uže 18 let opravlja posel škofijskega kancelarja. „Edini urad v Trstu Slovanom pravičen — je pisala „Edinost“ — je škofijski urad, in to od teh mal, kar je dr. Šust kancelar“.

Ranjki škof Legat je nekje rekel o dr. Šustu, ko je razvidel njegov bistri talent: „Ljubljančani pač ne vedó, koga so iz svoje škofije odposlali“. — Vrh tega je dr. Šust osebno ljubeznjiv, prijazen in blazega srca, k njemu bo vsak, bodi-si duhovnik ali kdo drugi, brez vsega strahu smel stopiti kakor pred milega očeta svojega.

Zato prav iz srca želimo, da bi te naše želje prerile do glavnega, merodajnega mesta, in se nadjamo, da se bodo tam vzlasti zdaj ozirali na želje ljudstva in duhovščine, kakor tudi na razmere, kraj in čas. Kako veselje bi bilo po vsi škofiji, če bi postal škof tržaški — velečastiti in priljubljeni gospod dr. Ivan Šust! Bog nam ga daj!

Iz postojinske okolice 13. marca. — Dovolite, drage „Novice", nekoliko prostora mojemu poročilu o smrti enega svojih mnogoletnih naročnikov. Umrl je dne 11. t. m. v Slavini ondotni učitelj Anton Kušlan, znana in priljubljena oseba cele okolice, starosta učiteljstvu našega okraja, v 71. letu svoje starosti po kratki, a mučni bolezni. Ne bodem mu pisal nekrologa, vsaj to, upam, stori kedo drug in mu postavi v „Uč. Tovarišu" dostojen spominek. Vendar pa o njegovem pokopu hočem nokoliko besedi spregovoriti, kajti res dostojno pokopan bil je ljubljeni ranjki. Uže zajutra v ponedeljek zbralo se je mnogo ljudstva v vasi, ki so prišli poslovit se zadnjikrat od ljubljenega učitelja. Marsikatero rosno okó sem opazil, gotovo znamenje ljubezni in spoštovanja do svojega starega učitelja. Ob 8. uri vzdignili so trugo, potem ko so učitelji ganljivo zapeli „Blagor mu", nesli so jo v cerkev, kjer pele so se mrtvašnice in brana je bila črna maša. Milo in primerno pel je nadzornik svojemu staremu tovarišu pri maši, vsaj skazal mu je s tem zadnjo prijateljsko dolžnost. Po maši zanesli so mrtveca na pokopališče in zagrebli ga v črno zemljo. Tù videl sem toliko dokazov resnične ljubezni do rajncega, da tudi meni prikradla se je solza v okó, čeravno nisem rajnkega poznal. Može, žene videl sem jokajoče, deca stala je in glasno ihtela v nebrojnem številu kraj gomile — zadnjega bivališča bivšega učitelja. In zopet zapeli so učitelji „Jamica tiha" žalostno, pa milo, kajti tudi tem brala se je na obrazih tuga in žalost po dragem tovarišu. Čudil sem se videti toliko število učiteljev, pa tudi eno učiteljico pri pokopu; čast in hvala jim toraj gre, vsaj pokazali so, da vedó in znajo ceniti svoje tovariše ne le v življenji, temveč tudi po smrti.

M. G.

Prem 19. sušca (*Javna zahvala in drugo*) Posebno naklonjeni bili so v zadnjem času tukajšnji šoli sledeči blagomili dobrotniki: a) društvo „Narodna šola" podelilo je raznih učnih pripomočkov v vrednosti do 30 gld. za mali odškodovalni znesek; b) gosp. Ant. Žnidaršič, tukajšnji trgovec, posestnik in poštni opravitelj, naročil je po stari navadi za tukajšnjo šolo list „Vrtec"; c) raznih sort sadnih cepičev žlahnih domačih vrst darovali so: gg. Josip Lukanec, duhovnik na Suhorji, France Tomažič, posestnik na Janeževem Brdu, Leopold Dekleva, po domače Žagar na Bujah, Damijan Pavlič, vikar, Alojzij Domicelj, trgovec, posestnik in c. k. poštar in Josip Maslo, vsi v Zagorji; d) gosp. prof. Povše v Gorici podari in brezplačno pošlje 12. svečana t. l. 18 vrst hruševih, 20 vrst jabolčnih — najžlahnejših sort — cepičev ter nekoliko cepičev izvrstnih češenj in pa rudečih ringoletov; e) dne 9. dne sušca t. l. nakaže slavna c. kr. kmetijska družba kranjska iz državne subvencije za podporo šolskih vrtov znesek 20 gold. Vsem tem vrlim in blagim dobrotnikom izrekam tukaj na vse strani najiskrenejšo in srčnejšo zahvalo. Bog mili plača naj jim blaga dejanja tisočero! Priporočam se jim pa tudi še v prihodnje prav srčno v blago milo naklonjenost, da mi hočejo pri mojem podvzetji na strani stati. S prejetimi cepiči bode mi mogoče lansko leto pričeti poduk v sadjereji za odraščene letos po vaseh dejansko nadaljevati, ter v našo okolico dobrih sort sadja vvesti, kar bi mi brez pomoči navedenih dobrotnikov ne bilo lahko doseči. Hvala in slava jim še enkrat! — Ugodno zimsko vreme je tukaj bilo za napredek najboljšega vspeha. Pridni možaki kopali in preobračali so celo zimo zemljo po vinogradih in tudi še neobdelane brežine ter so nasadili veliko trt na novo, kar bode — dobiček donašalo. Ravno tako se tudi z veseljem opazuje, da so ljudje na več krajih ob cesti češpljevega drevja na novo nasadili. Posebno vnet in odličen v sadjereji je g. Ivan Valenčič v Kilovčah. Da bi imel pač mnogo vrednih posnemovalcev! — Sadje obeta veliko in obilnega cvetja; da bi bilo pač tudi obilnega pridelka! — Bolezen izmed šolske mladine je, hvala Bogu, popolno zginila; obiskovanje šole je zopet redno. Tukajšnjo šolo obiskuje letos: 165 vsakdanjih, 58 pa ponavljalnih, toraj vseh skupaj 223 učencev in učenk. Gotovo dovolj za trirazredno ljudsko šolo, ne pa le za enega samega učitelja.

Mat. Rant, národni učitelj.

Iz Prevoja. — O zadnji volitvi našega občinskega starešinstva so bili voljeni: za župana gospodar Jurij Škofic iz Št. Vida, za svetovalca pa Jakob Justin iz Vrbe in Janez Kveder iz Prevoja.

Iz Ljubljane. — Mestne volitve bodo 11., 13. in 14. dne prihodnjega meseca. Na rotovži je bila zavoljo reklamacij zeló živahna seja, pri kateri se je pa naša nemškutarska gospoda po svoji navadi obnašala; to je namreč, da so bile skoro vse reklamacije narodnih volilcev odbite. Ta gospoda res čuti, da ji gredó dnevi h koncu, zato se oklepa zadnje bilke, ki jo še na vodi vidi. — Drugače pa v Ljubljani o volilnem gibanji ni še nič posebno živahnega zapaziti, le nemškutarji so imeli v kazini nekak shod, ki je bil prilično še precéj dobro obiskovan in pri katerem je edini še ljubljanskih nemškutarjev glavar in „Cicero", dr. Schrey, svojo modrost prodajal, pa ne dolgo, ker ni bilo posebno hvaležnih poslušalcev. Dežman, „der grollende Achilles", se je bojda umaknil „hinter seine Schiffe", ker, kar je v Ljubljani tako padel o volitvi za državni zbor, je postal nekako bolj mrzel proti svojim prijateljem. — Narodni volilni odbor se je uže tudi sestavil, da posvetuje, kako se obnašati letos. O kandidatih zdaj še ni govorjenja ne takraj ne unkraj, pa se bodo uže na obeh krajih postavili po sklepih volilnih shodov. Letos se moramo narodnjaki posebno na noge spraviti, da vendar enkrat rešimo čast bele, slovenske Ljubljane. Čas je ugoden, menda tudi vlada ne bo mižala nasproti „fakcijozni opoziciji".

— (*Železnica na Kranjskem.*) Z Dunaja prišlo nam je naznanilo, da je bila te dni deputacija kranjske kupčijske zbornice z njenim predsednikom in pa zastopniki odbora za ljubljansko kamniško železnico prosit vlade pomoči in podpore, da se uže zdavnej željene železnice v Kamnik, na Dolenjsko in iz Loke na Trst v delo vzamejo. Pridružili so se deputaciji tudi kranjski državni poslanci in podali so se vsi skupaj najprej k ministerskemu predsedniku grofu Taaffe-ju, kateremu je dr. Poklukar posamezne gospode predstavil. Gospod ministerski predsednik dal si je o vseh treh črtah razmere natanko razložiti ter je po skoraj pol ure trajajočem razgovarjanji obljubil, se o teh vprašanjih natanko podučiti, koristi naše dežele po vsi moči varovati, ne da bi uže zdaj mogel kaj več zagotoviti, kakor dobrohotno podporo tega, kar bo po okoliščinah mogoče. Tudi trgovinski minister baron Pino je deputacijo zeló prijazno sprejel, pa gledé kamniške železnice nado izrekel, da bo mogoče neki način podpore najti, posebno ker tu ne gre za veliko svoto. — O dolenjski železnici izrekel je, da je pri tej največa težava odločen upor ogerske vlade proti nadaljevanji železnice po Hrvatski, da bi tedaj ta železnica morala imeti značaj krajne že-

leznice; vendar pa bi on ne mogel nikdar privoliti, da bi se delala drugačna kakor z redno-širokim tirom, in morebiti da bi se v tem slučaji dala doseči primeroma veča državna podpora. Na opazko dr. Poklukarja, da bi se nit za obravnavo z Ogersko mogla najti pri vprašanji vredjenja meje med Kranjsko in Hrvatsko, pri katerem vprašanji se je ravno narodna manjšina kranjskega deželnega zbora ogerski vladi prijazno kazala, ter izrekla nado, da bo ogerska ravno pri dolenjski železnici se enako prijazno skazala, — dostavil je minister, da bi to res znalo biti srečna prilika, pri kateri bi morebiti utegnilo celó mogoče biti, o napravi te železnice (podaljšanje Rudolfove) na državne stroške govoriti. — Zarad loško-tržaške rekel je, da predloži vlada kmalu načrt za kos te železnice, to je, iz Trsta čez Istro v Divačo. — En del deputacije šel je tudi v vojno ministerstvo, kjer bi jim bila posebno kamniška železnica zeló po volji.

— (*O gospodu vitezu Schneidu*) se nam poroča iz Gorice, da se mu zdravje čedalje bolj vtrjuje in da posebno pridno piše. Ko se bo do dobrega ozdravil, misli neki preseliti se v Ljubljano. Mi smo takih novic zeló veseli. Bog ga živi!

— (*Prošnja do državnega zbora*) za vpeljanje slovenskega jezika v uradnije in za premeščenje ali napravo posebne više sodnije v Ljubljani za slovenske dežele se pridno pošiljajo od slovenskih občin in podajajo po naših poslancih, posebno dr. Vošnjaku in gosp. Klunu, državni zbornici. Ker imajo take prošnje toliko več veljave, kolikor več jih je, zato naj se podvizajo vse slovenske občine, posnemati izgled tistih, ki so take prošnje uže poslale. Vseh teh občin po imeni zdaj še ne vemo, v zadnjem času pa so poslale take prošnje s Kranjskega občine Dob, Dol, Dolsko, Ihan, Št. Ožbolt, Vrhnika, Polje in Moste. Iz Notranjskega je takih prošenj še veliko na potu. Obrazki se dobivajo litografirani pri gosp. dr. Moše-ju v Ljubljani, naj se do njega obrne, kdor prošnje ne zna pravilno sam sestaviti.

— (*V pojasnilo*) dopisa iz Grosupljega v predzadnjih „Novicah“ bodi po želji iz prav zanesljive roke nam poslani tu omenjeno, da gosp. Fr. Koščak ni več nemškutar, kakor je bil; radi konstatiramo, da je pri zadnji volitvi za državni zbor svoj glas gosp. Klunu dal, akoravno so mu nekateri odgovarjali, da naj duhovna ne voli. Gospod Koščak je bil tudi tisti župan ljubljanske okolice, ki je o dr. Bleiweisovem pogrebu križ nosil. — Za to pojasnilo smo svojemu dopisniku hvaležni in obžalujemo, če se je po prvem dopisu, ki je pa bil iz druge roke, gosp. Fr. Koščaku krivica godila; veseli nas, da ni tak, kakor je bil tam opisan.

— (*Gosp. Fr. Povše-ta*), profesorja in vodjo slovenske kmetijske šole v Gorici, po njegovih spisih tudi bralcem „Novic“ dobro znanega našega rojaka, je občina hotiška v litijskem okraji na Dolenjskem imenovala za častnega občana.

— (*Ljubljanski psi*) so zopet v kontumaci, ker se je bila pri nekem psu vnovič steklina pokazala.

— (*Za sadike iz c. k. sadnice in semenišča*) se iz vseh krajev pridno oglašajo. Le to je neprijetno in mudno, da ljudje po Ljubljani tavajo in hodijo od Poncija do Pilata, predno kaj dobé, ker malokdo vé, kam se ima obrniti. Menda so dotični oklici po deželi bili slabo razglašeni ali slabo umeti, ali pa jim je bila povedana predolga pot, po kateri bi se dale dobiti sadike. Letos je to posebno sitno, ker zavoljo gorkega vremena uže vse popke poganja in bi utegnila prevelika gorkota pritisniti. Dobro bi bilo, če bi se taki oklici vsaj po kmetih nekoliko natančneje razglasili. Vsaj nam ljudje tožijo, da ne vedó, kako in kaj, pa bi radi dobili sadik.

Novičar iz tujih in domačih dežel.

Z Dunaja. — V poslaniški zbornici hudo vre pri obravnavi o premembi volilne postave, katero današnji dunajski naš dopis obširneje opisuje. Najojstreji bil je do zdaj konec splošne obravnave, pri kateri je grof Hohenwart Herbsta in njegovo stranko tako neusmiljeno razdelal, kakor do zdaj še nikdar ne. Še veči in nepričakovani vspeh pa je dosegel pri glasovanji samem. Ne le, da je štajarski poslanec Walterskirchen odložil poslanstvo, izstopilo je več udov iz leviškega kluba in predlog večine, po katerem se imajo Chabrusove krivice odpraviti in leviška večina v prihodnje nemogoča storiti, sprejel se je za podlago nadrobne obravnave z **ogromno večino 60 glasov**, in to v zbornici, v kateri desnica redno zmaguje le z večino 10—20 glasov. — Tudi o živem gibanji demokratične in protisemitske stranke se vsaki dan kaj novega čuje.

— Največega pomena skoro vsega letošnjega zborovanja je bil govor kranjskega poslanca grofa Hohenwarta; splošna sodba je le ta, da kaj tako temeljitega v tej zbornici vsaj letos ni še noben poslanec govoril. S svojo spretnostjo in brez usmiljenja je nasprotni levici polagoma trgal krinko z obraza, da se je njen vodja kar zvijal. Vspeh je bil — se ve da velikansk, „nemški liberalci“ tako poparjeni, da se jim je kar v glavi mešalo. Toliko za danes. (Govor Hohenwartov, katerega smo ravnokar po stonografičnem zapisniku prejeli, je vreden, da priobčimo vsega in to bomo tudi storili.)

V Krivoščiji in *Hercegovini* zadnji čas ni bilo več bojev, le tu in tam napadli so uporniki še posamezne straže in tovornike z živežem. Ako tudi doli spomladansko vreme nastane, potem bo vojska upornike bolj do čistega iztrebila in pričela z gradenjem potrebnih trdnjav, toda s tem bo še le vojaško delo končano, kedar bo.

Srbija. — Vladi protivna stranka zapustila je zbornico in s tem storila skupščino nesklepčno; povod temu koraku bil je ta, da se vlada ni hotela dati prisiliti k odgovoru, koliko je Srbska zgubila pri polomu banke „Union general“ v Parizu.

Telegram „Novicam“.

Dunaj 22. marca.

Cesar in cesarica se podasta 8. aprila v Miramare, 11. aprila v Turin. Obravnava o volilni reformi bo jutri končana. Dr. Poklukar in dr. Tonkli sta izdelala postavni načrt o sprejemanji in ravnanji s slovenskimi vlogami pri cesarskih uradih.

Žitna cena

v Ljubljani 18. marca 1882.

Hektoliter: pšenice domače 9 gold. 26 kr. — banaške 10 gold. 3 kr. — turšice 6 gold. 20 kr. — soršice 7 gold. 30 kr. — rži 6 gold. 18 kr. — ječmena 4 gold. 87 kr. — prosa 5 gold. 20 kr. — ajde 5 gold. 4 kr. — ovsa 3 gold. 41 kr. — Krompir 3 gold. 3 kr. 100 kilogramov.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.